

Др Милан Р. Милановић, БАЈКОВЕ КРУШЕВИЦЕ, Библиотека
“Хроника села”, Београд 1997. 257, стр.

Отворивши прве странице ове значајне историјске и антропогеографске студије, сазнајемо да је књига изашла у част и поводом јубилеја 110 година школе у Крушевицама, а сам аутор посвећује монографију “Свим Крушевичанима који су се борили, селили и умирали жудећи за слободом, знањем и хљебом”.

Одбор за проучавање села САНУ организовано се бави писањем хроника села. О значају оваквог рада не треба посебно говорити - познато нам је шта се посљедњих деценија догодило са нашим селима, иако су нам она кроз цијелу историју била ослонац и уточиште. Понека села су се готово угасила или једноставно потонула у суноврату индустријског друштва, док остала таворе ослоњена на остарјеле и немоћне становнике. Зато треба поздравити напоре аутора библиотеке “Хронике села”, који својим радовима настоје отргнути од заборава и сачувати изворни дио културе једног простора.

Крушевице се налазе у сјеверозападном дијелу Боке которске, њима припада најзападнија тачка Савезне Републике Југославије. Своју граничарску прошлост дугога трајања, бурну историју, изузетан географски положај, своје специфичности, - антропогеографске, етнолошке, отнографске, историјске, демографске - Бајкове Крушевице су кроз ријечи аутора сажеле у једно, а са убјеђењем аутора у Андрићеве ријечи да је “сваки човјек дужан своме завичају”.

Методолошки и садржајно ова монографија обилује подацима црпљеним из архивске грађе и бројне литературе, као и незаобилазног познавања терена. Она има сређени ток са изузетно добро обрађеним прилозима, тако да је њено разумјевање олакшано и доступно корисницима свих профила, што је чини још вриједнијом.

Текстови су писани једноставним језиком и стилем, тако да читаоци не могу осјетити колико је времена и труда требало уложити да се дође до свих података којима монографија обилује, поготово када се има у виду чињеница да о овим вјековима немирном простору на граници између

Херцеговине и Црне Горе готово и да није писано. Аутор је своја истраживања хронолошки пратио од предсловенског доба, насељавања Словена, млетачког и турског периода, поријекла становништва, културног и духовног живота, као и борби Крушевичана у ослободилачким ратовима.

Треба нагласити да се аутор потрудио да ову монографију богато илуструје што само употпуњава њен квалитет.

Пођимо редом и прелистајмо садржај антропогеографске и историјске студије “Бајкове Крушевице” аутора Др Милана Р. Милановића.

Након уводних напомена на 17. страници упознајемо се са природним условима и карактеристикама Бајкових Крушевица. Кроз опис географских граница дат је природни положај овога подручја и његова насеља. Клима, воде и организација економије и начина живота чине завршне странице овога дијела монографије.

Историјски дио састоји се из предсловенског периода, словенског насељавања ових простора, средњевјековног периода, подпадања Крушевица први пут под турску власт, затим периода млетачке владавине, друге турске управе (1701-1878), а у склопу овог дуготрајног периода обрађена су два споменика и то “Вјетрени млин” и Алибегова цада. Такође, значајно за овај период живљења обухваћени су територијални сукоби, односи Крушевица са сусједним племенима, као и крвна освета и умир са Кривошијанима. Слиједи опис догађаја за вријеме Аустроугарске окупације и анексије (1878-1918), и на крају Крушевице у југословенској држави.

Велика пажња посвећена је проучавању становништва, од досељавања преко млетачког периода, односно података везаних за катастарске књиге из 1690. 1692. и 1702 године. Значајни и занимљиви су подаци који се односе на описе братстава. Пошто су услови рада, - привређивања одувијек били теретни на овим просторима, одлазак на рад у друге земље искусили су и Крушевичани селећи се у прекоморске земље “трбухом за крухом”. Табеларно веома прегледно дат је попис и основни подаци о становништву Крушевица у пописима ЦЦ вијека.

Претпоследње поглавље посвећено је културном и духовном животу Крушевица. Као што смо на самом почетку приказа истакли, Крушевице су имале најстарију сеоску школу у источној Херцеговини, а њен јубилеј, 110 година постојања, прослављен је промоцијом ове монографије. Треба истаћи један вриједан податак - да је школу у Крушевицама завришило око 1.500 ученика а да је било много школских

година у којима је четврти разред завршавало између 15 и 20 ученика, а и оних са много мање свршених ђака. Куриозитет је да су се све учитељице које су службовале у Крушевицама, а биле су из других крајева, удале за Крушевичане.

Црква св. Николе је најстарији споменик културе, а и институција духовности у Крушевицама. Она датира из ЦВИИ вијека, а по предању подигнута је на истом мјесту гдје су се налазили остаци раније цркве. Посебно треба истаћи надгробне споменике којима је ова црква окружена. Они су рад самоуких клесара изузетних занатских и умјетничких способности. “Камена књига предака” односно натписи на споменицима, пружају податке о ономастичким и етничким карактеристикама, али и о управној јурисдикцији и територијалној припадности Крушевица. Када се говори о споменичком наслеђу онда значајно мјесто припало је и споменицима из ослободилачких ратова. У склопу духовног живота обрађене су крсне славе као и говор Крушевичана. У Крушевицама је 1937. године основана библиотека и читаоница “Препород”, и то онда када ово село није имало ни воде, ни електричне енергије, без пута, тридесет километара удаљено од административног центра. У раду ове читаонице свакако најзначајнији је рад аматерског позоришта, које је тридесетих година било најактивније у Боки Которској.

Посљедње поглавље посвећено је Крушевичанима у ратовима и устаницима, од борбе против Француза 1806. године до периода 1941-45. године, а говори се о херцеговачком устанку 1852, боју на Ситници, херцеговачким устаницима од 1857. до 1862. године, кривишијском устанку из 1869. године, херцеговачком устанку 1875-78. године, херцеговачко-бокелском устанку 1881-82. године, првом свјетском рату 1914-18. године, солунским добровољцима из Крушевица и другом свјетском рату 1941-45 година.

Значајно мјесто у монографији припало је двадесет и једном прилогу, за многе од њих требало је утрошити доста времена, истраживачког и оперативног, да би се што концизније обрадили, и то веома стручно и прецизно.

Захваљујући овој монографији аутора др Милана Р. Милановић можемо са више аспеката, појединачно или у цјелини, упознати један предио и људе који су живјели или који живе у њему. Одужен је дуг родном крају, а у науци попуњена једна празнина, те од заборава сачувана прошлост и трајање једног села и шире регије.

Др Дражана Рагојичић